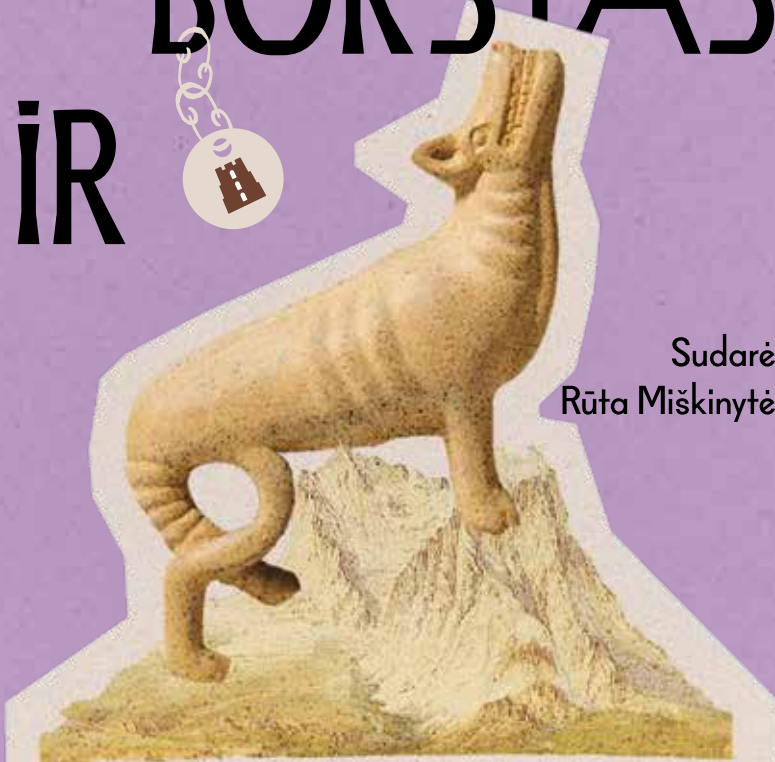

VILKAS, BOKŠTAS

| VILNIAUS |
| MUZIEJUS |

İR

Sudarė
Rūta Miškinytė

BAŽNYČIA

VILNIAUS SUVENYRAI

| LAPAS |

VILKAS, BOKŠTAS İR

Sudarė
Rūta Miškinytė

BAŽNYČIA

VILNIAUS SUVENYRAI

Sudarė Rūta Miškinytė

VILKAS, BOKŠTAS IR BAŽNYČIA. VILNIAUS SUVENYRAI

Tekstų autoriai

Rūta Miškinytė, Laima Laučkaitė, Rasa Dargužaitė, Triin Jerlei, Ernestas Parulskis

Iš anglų kalbos vertė

Mantė Zagurskytė-Tamulevičienė

Dizainerė

Aurelija Slapšytė

Redaktorė

Dangė Vitkienė

Projekto vadovė

Jonė Juchnevičiūtė

Korektorės

Jovita Lankienė

Brigita Kulikovskė

Leidyklos redaktorės

Monika Gimbutaitė

Ūla Ambrasaitė

Išleista bendradarbiaujant su

Projektą finansuoja

| VILNIAUS |
| MUZIEJUS |

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Ši knyga lydi Vilniaus muziejaus parodą „Vilkas, bokštas ir bažnyčia. Vilniaus suvenyrai“ (2023 01 27–2023 07 02), kurią rengė ir kuravo Rūta Miškinytė, Rasa Dargužaitė ir Julijus Balčikonis

Knygos dizainas kurtas remiantis parodos vizualiniu identitetu, jo autorė – Jonė Miškinytė. Viršelyje panaudotas medžio dirbinio „Gedimino sapnas“ fragmentas, aut. Aleksas Mockus, 1973. LNDM, LM 2741

- © Rūta Miškinytė, 2023
- © Laima Laučkaitė, Rasa Dargužaitė, Triin Jerlei, Ernestas Parulskis, 2023
- © Mantė Zagurskytė-Tamulevičienė, teksto „Baltiški suvenyrai kaip bandymas sukurti „sovietinę Europą“ vertimas, 2023
- © Vilniaus muziejus, www.vilniausmuziejus.lt, 2023
- © Leidykla LAPAS, www.leidyklalapas.lt, 2023
- © Nuotraukų autoriai: Tomas Kapočius, Jonas Balsevičius, Antanas Lukšėnas, Konstantinas Karašauskas, Paulius Makauskas, Irena Aleksienė, Gintarė Grigėnaitė

Visos teisės saugomos

ISBN 978-609-8198-71-3

Tiražas 1000

TURINYS

PRATARMĖ

Rūta Miškinytė

SANTRUMPOS	186
NUORODOS	187
BIBLIOGRAFIJA	193
NUOTRAUKOS IR KOLIAŽAI	197

IKI ANTROJO PASAULINIO KARO

18

Pilies bokštas :

nuo Vilniaus miesto ikonos iki suvenyrų motyvo

54

Laima Laučkaitė

Suvenyrų gamyba: pradžia ir įsibėgėjęs verslas

74

Rasa Dargužaitė

ANTRASIS PASAULINIS KARAS IR SOVIETMETIS

88

Baltiški suvenyrai kaip bandymas sukurti

„sovietinę Europą“

128

Triin Jerlei

Sparčiai auganti suvenyrų pramonė

140

Rasa Dargužaitė

MŪSŲ LAIKAI

152

Suvenyrinis žudikas

172

Ernestas Parulskis

Pratarinė

Jūsų rankose – pirmoji Vilniaus suvenyrams skirta knyga. Čia pristatomi suvenyrai rasti įvairiausiais būdais: naršant didžiųjų Lietuvos muziejų rinkinių kartotekose ir dairantis saugyklose, žiūrinėjant lietuviškas ir užsienietiškas virtualias bibliotekas, į paieškas įtraukiant kolegų ir draugų tėvus, lankantis bukinistų knygynėliuose, kas savaitę peržiūrint skelbimų portalus. Ieškant informacijos, mėginant joje nepaskęsti ir atsirinkti iškalbingiausius suvenyrus nuolat atsirasdavo naujų dėmesio vertų ir anksčiau nematytų daiktelių. Vis dar sulaukiu laiškų, skambučių ir žinučių iš žmonių, siūlančių savo suvenyrus, o sportinio azarto vedama dažnai užsuku į portalus pasižiūrėti, ar niekas neįkėlė naujo skelbimo apie parduodamą gintarinę pilies bokštą.

Knygoje pristatoma Vilniaus suvenyrų istorija ir istoriniai Vilniaus suvenyrai. Leidinyje norėjosi parodyti kuo įvairesnių formų ir funkcijų objektus. Knygą sudaro trys chronologiškai išdėstytos dalys: (1) iki Antrojo pasaulinio karo, (2) iki 1990-ųjų ir (3) po 1990-ųjų. Tokio dėstymo pagrindas – ne suvenyruose vaizduojamų siužetų ar politinės miesto priklausomybės pokyčiai, o suvenyrų gamybos ir jų funkcijų kaita. Kiekviena dalis prasideda laikotarpi ir jo suvenyrus pristatančiu pasakojimu. Knygos turinį vertingai papildė penki tekstai, padedantys geriau suprasti Vilniaus suvenyrų istoriją: dailės istorikės Laimos Laučkaitės straipsnis apie Aukštutinės pilies bokšto tapimą pirmąja Vilniaus ikona, du dailėtyrininkės Rasos Dargužaitės tekstai, pristatantys suvenyrų gamybą skirtingais laikotarpiais, Estijos dizaino tyrėjos ir istorikės Triin Jerlei straipsnis apie Lietuvos, Latvijos ir Estijos suvenyrus sovietmečiu bei publicisto ir menotyrininko Ernesto Parulskio detektyvinis apsakymas apie Vilniuje siaučiantį „suvenyrinį“ žudiką.

Šios knygos pagrindu tapo Vilniaus muziejaus parodai „Vilkas, bokštas ir bažnyčia. Vilniaus suvenyrai“ surinkta informacija ir atliktas tyrimas. Dar 2021-aisiais kartu su kolegomis iš Vilniaus muziejaus pagalvojome, kad pasakojimas apie tokį iš pirmo žvilgsnio nerimą keltantį miesto suvenyrą gali tapti puikia dovana Vilniui 700-ųjų pirmojo paminėjimo metinių proga (ypač „sunkesnio turinio“ jubiliejinių renginių ir leidinių kontekste). Kartu su kitais parodos kuratoriais – Rasa Dargužaitė ir Julijumi Balčikoniu – ieškant miesto suvenyrų, gilinantis į šių atsiradimo aplinkybes ir juose matomus įvaidžius, parodai

skirtas pasakojimas ėmė pildytis naujais sluoksniais ir išsi-skleidė knygos pavidalu.

Už paskatinimą pasidomėti Vilniaus suvenyrais ir juos pristatyti parodoje dėkoju Giedrei Jankevičiūtei; už dalijimąsi vargais renkant eksponatus ačiū bendražygiams, parodos „Vilkas, bokštas ir bažnyčia. Vilniaus suvenyrai“ bendraturatoriams Rasai Dargužaitėi ir Julijui Balčikoniu; už patarimus, pastebėjimus, padaršinimą ir nukreipimą teisinga linkme esu dėkinga Rasai Antanavičiūtei ir Marijai Drėmaitei; už Vilniaus suvenyrų parodos įgyvendinimą dėkoju Vilniaus muziejaus komandai – Jurgiui Atroškevičiui, Živilei Miežytei, Povilui Andriui Stepavičiui – bei parodos dizaineriams Vytautui Gečiui ir Jonei Miškinytei; už pasiūlymą leisti knygą ačiū Monikai Gimbutaitei; už sutikimą leidini praturtinti savo tekstais dėkoju Laimai Laučkaitei, Ernestui Parulskiui ir Triin Jerlei. Prie parodos ir leidinio darbu, patarimais bei savo žiniomis prisidėjo gausybė žmonių iš įvairių atminties institucijų visoje Lietuvoje – muziejų, archyvų, galerijų, taip pat kolekcininkai ir kolekcininkės, Vilniaus universiteto bei Vilniaus dailės akademijos studentai ir studentės, pavieniai asmenys, pasidaliję savo suvenyrais, įžvalgomis bei atradimais. Labai ačiū Reginai Ablėnienei, Daliai Keršytei, Rūtai Kuodytei ir Irenai Mikuličienei iš Lietuvos nacionalinio muziejaus, Sigitai Bagužaitėi-Talačkienėi, Gražinai Gurnevičiūtei, Reginai Makauskienei, Jūratei Meilūnienei, Danutei Skromanienei ir Nijolei Žilinskienei iš Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus už suteiktą pagalbą. Prie šios knygos atsiradimo prisidėjo daugiau nei pusantro šimto žmonių.

Be jau paminėtųjų, dėkoju: Annai Abdrashitovai, Felixui Ackermannui, Barborai Adamonytei-Keidūnei, Jurgitai Adomaitienei, Zitai Alinskaitei-Mickonienei, Laimutei Alper, Margaritai Alper, Aelitai Ambrulevičiūtei, Natalijai Arlauskaitei, Agnei Ašmontaitei, Maryiai Barayevai, Juozui Brazauskui, Ritai Bartkevičienei, Kęstučiui Bartkevičiui, Evaldui Blaževičiui, Tadui Blaževičiui, Juozapui Blažiūnui, Zenonai Bogdanovai, Kristinai Brazytei, Broniui Bružui, Vygintui Bubniui, Žygintui Bučiui, Raigardui Budvyčiui, Ievai Burbaitei, Viltei Butkauskaitei, Faustai Čečkauskaitai, Rimai Čelnaitei, Nijolei Čekavičiūtei, Audriui Dambrauskui, Salvijui Dautarui, Jurgai Dovydenaitei, Vandai Dudienei, Rimantui Dūdai, Karoliui Eidikiui, Aušrai Filipavičiūtei-Navikauskei, Evelinai Galiauskaitei, Vaivai Gedaminskaitei, Laurynui Giedrimui, Ievai Gimževskytei, Emilijai Grudzinskai, Antanui Gudynui, Karolinai Jakaitai, Eglei Jankauskaitei, Dominykai Jankovskai, Augustei Jasaitei, Eglei Jasevičiūtei, Julijai Jasinskajai, Eglei Jaškūnienei, Liudvikui Juodsnukiui, Emilijui Kanapieniui, Rūtai Kedytei, Laurai Kerušauskaitei, Janinai Kildušienei, Dariui Kiniuliui, Boženai Kisiel, Daliai Kiukienei, Irenai Kleinauskienei, Nijolei Klingaitei, Miglei Kolinytei, Arijanai Kotovai, Airingai Kneitaitei, Liucijai Jūratei Kryževičienei-Hutcheon, Vaivai Kubeckienei, Natalijai Kučinskajai, Erikai Kuliešienei, Rūtai Kuodienei, Skirmantei Kvietkauskienei, Raimondai Kvietkutei, Gediminui Lašui, Vitai Lemežienei, Gerardui Liukaičiui, Aurimui Lukminui ir jo šeimai, Antanui Matui Lupeikiui, Jolantai Maksimovič, Matui Maldučiui, Miglei Maleckaitei, Margaritai Malkevičiūtei, „Map My Hood“, Enzo Mari „Autoprogettazione?“, Ievai Markevičiūtei, Gretai Mauricaitei, Tomui

Namirskui, Sigitui Narbutui, Daivai Narbutienei, Ryčiui Naruševičiui, Vitai Naumavičienei, Vytautui Navaičiui, Ligitai Pabijūnienei, Antanui Palaičiui, Irinai Panaskovai, Jolantai Paškevičienei, Mariui Pečiuliui, Algirdui Petraičiui, Augustui Petrošiui, Sauliui Petruiliui, Monikai Pietaraitytei, Povilui Poderskiui, Jelenai Polijančuk, Svetlanai Polijančuk, Vytautui Poškai, Elenai Purlytei, Birutei ir Mykolui Purliams, Jadvygai Purvaneckienei, Birutei Radavičienei, Vyčiui Ramanauskui, Monikai Ramonaitai, Ninai Ronlev, Erikai Sabakonytei, Mildai Savickaitai, Laimai Sazonovai, Šarūnei Sederavičiūtei, Jurgitai Semenauskienei, Dominykui Sėdaičiui, Laurai Simutytei, Valerijai Smetaninai, Gretai Spulginaitei, Jūratei Stauskaitei-Bičiūnienei, Daivai Steponavičienei, Odetai Stripinienei, Kasparui Svitojui, Olegui Ševelioviui, Indrei Šimėnaitei, Rūtai Šimulei, Rapolui Šlevui, Gerdai Šližytei, Eglei Tarvainytei, Luisai Töpel, Rūtai Udraitai-Mikalauskienei, Karolinai Vabuolytei, Linai Vadoklienei, Tomui Vaitelei, Birutei Vaitkevičienei, Augustui Vaitkevičiui, Evitai Valiaugaitei, Dominykui Vaščilai, Gretai Vengalytei, Dovydui Vižiniui, Ignui Žakui, Gintautei Žemaitytei, Žemaičių šeimai, Ričardui Žičkui.

Taip pat dėkoju atminties institucijoms, leidusioms knygoje pristatyti savo rinkiniuose saugomus lobius:

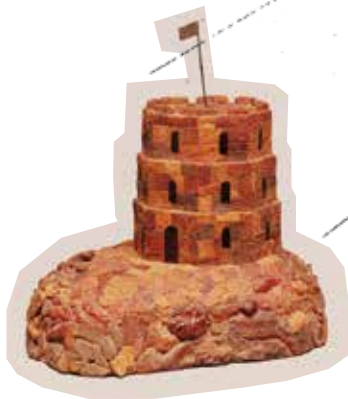
„Ars Via“ aukcionui, Biblioteka Narodowa, International Music Score Library Project (IMSLP) / Petrucci Music Library, Lietuvos centriniam valstybės archyvui, Lietuvos literatūros ir meno archyvui, Lietuvos meno pažinimo centrui „Tartle“, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekai, Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui, Lietuvos nacionaliniam muziejui, Marijos

ir Jurgio Šlapelių namui-muziejui, Narodowe Archiwum Cyfrowe, Okupacijos ir laisvės kovų muziejui, Rokiškio krašto muziejui, Šiaulių „Aušros“ muziejui, Šilutės Hugo Šojaus muziejui, Tauragės krašto muziejui „Santaka“, Trakų istorijos muziejui, Vilniaus dailės akademijai, Vilniaus universiteto bibliotekai, Vilniaus universiteto muziejui.

Nuoširdžiai tikiuosi, kad ši knyga taps pavyzdžiu, kaip galima prakalbinti net, regis, nebyliausius, neįdomiausius objektus, paskatins tyrėjus atidžiau pažvelgti į Vilniaus suvenyrus ir galiausiai pati pavirs Vilniaus suvenyru.

Malonaus skaitymo.

Rūta

Īki Antrojo pasaulinio karo

Daugelis žino legendą apie ant delno į Paryžių Šv. Onos bažnyčią išsinešti norėjusį Napoleoną Bonapartą. Įprastai šis pasakojimas pasitelkiamas norint pabrėžti nepaprastą gotikinės XV–XVI a. sandūroje statytos bažnyčios grožį, esą būtent ji sužavėjo visą Europą užkariauti ketinusį imperatorių. Legendoje glūdi ir kita žinia. Tai pasakojimas apie idealų suvenyrą. Suvenyras turi būti smulkus, į saują (ar bent rankinį bagažą) telpantis daiktelis, kurį patogiu ir lengva iš kelionės parsigabenti namo. Jis primena įvykius ir aplankytas vietas, dažnai išpūdingiausius tų vietų architektūros paminklus.

Īki geležinkelio atsiradimo kelionės svetur trukdavo ilgai, o pramoginės ar turistinės išvykos būdavo veikiau retenybė, prieinama tik kilmingųjų visuomenės sluoksnių atstovams. Paskata leistis į kelionę dažnai galėjo

tapti karas (Napoleono atveju), studijos, prekyba, su politika ir valstybių administravimu susiję reikalai ar piligrimystė. Įvairių religijų kulto vietos nuo seno buvo traukos taškai. Vilniuje taip pat yra tokių vietų: Aušros vartų Švč. Mergelės Marijos Gailestingumo Motinos paveikslas arba Šv. Dvasios cerkvėje saugomi trijų stačiatikių kankinių kūnai, tad anksčiausi miesto suvenyrai siejami su religija. Su religinėmis praktikomis nesusijusių Vilniaus atminimo ženklų gamyba suintensyvėjo XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje. Suvenyrų pramonės suklestėjimą lėmė XIX a. viduryje Vilnių pasiekęs geležinkelis, pagreitėjęs paštas, o fotografijos technika leido masiškai gaminti įvairiausių siužetų suvenyrinius atvirukus. Amžiaus pradžioje veikę suvenyrų platinimu ir gamyba užsiėmę verslai Vilniuje toliau sėkmingai funkcionavo ir tarpukariu¹.

Ankstyvieji Vilniaus suvenyrai perteikė skirtingus žiūros į miestą taškus. Formomis ir turiniu labiausiai išsiskiria Pirmojo pasaulinio karo metų suvenyrai, kuriuose į miestą žvelgiama svetimomis akimis. Šiuo periodu gamintų suvenyrų ikonografija dažnai neatsiejama nuo jų sukūrimo aplinkybių: suvenyrai buvo dirbinami iš karo aplinkoje rastų objektų, juose replikuoti propagandiniai vaizdeliai, kai kuriais atvejais už suvenyrų pardavimą surinktos lėšos buvo skiriamos karo metu veikusioms organizacijoms².

Savitai Vilnių suvenyruose vaizdavo ir po Lucjano Želigowskio maišto pretenzijų į miestą neatsisakiusi Lietuva. Skyrėsi ne tik lietuviškuose suvenyruose vaizduojamų objektų spektras – neabejotinai reikšmingiausiu ir dažniausiai pačiuose įvairiausiuose, nebūtinai tiesiogiai su Vilniumi susijusiuose suvenyruose vaizduojamu

simboliu laikytinas Aukštutinės pilies bokštas³, – bet ir suvenyrų pobūdis. Tai – ir dainų švenčių ženkleliai, ir proginiai medaliai, ir simboliniai leidiniai, skirti lėšoms Vilniaus vadavimo tikslais rinkti. Tam tikra prasme Vilniaus suvenyrais tarpukario Lietuvoje galima laikyti ir įvairiuose miestuose bei miesteliuose išsibarsčiusias butaforines „Gedimino pilis“.

Iki Antrojo pasaulinio karo gamintų Vilniaus suvenyrų įvairovė labai didelė, ji reikėsi skirtingų daiktų paskirčių ir juose vaizduojamų miesto objektų gausa bei plačia miesto suvenyrų gamybos geografija. Suvenyrų industrija kartu su pramoginiu turizmu sparčiai vystėsi visame pasaulyje, tad apie ankstyvuosius Vilniaus suvenyrus vertėtų mąstyti globalėjančio pasaulio kontekste. Kai kurie Vilniaus suvenyrai beveik nesiskyrė nuo kitų Europos ar Šiaurės Amerikos miestų suvenyrų, neretai kitų valstybių miestų vaizdai tiražuoti pagal tuos pačius šablonus. Nors tuo laikotarpiu politinė santvarka ir miesto valdytojai ne kartą keitėsi, miesto priklausomybės metamorfozės nedarė esminės įtakos suvenyrų gamybai ar patiems suvenyrams. Tai nereiškia, kad šie pokyčiai neatsispindėjo suvenyruose – dalis jų iš tiesų buvo politizuoti. Tad Vilniaus suvenyrų rinką ir istoriją tuo laiku geriau įsivaizduoti kaip paieškų ir bandymų etapą, kurio metu susiklostė šiandien mums gerai pažįstamos suvenyrų formos ir jose užfiksuoti miesto įvaizdžiai.

1

Medalikėlis, skirtas Vilniaus Šv. Mykolo bažnyčios Dievo Motinos paveiklo karūnavimui atminti, aut. nežinomas, 1750. LNM, M 8244

SENIAUSI SUVENYRAI

Tradiciškai suvenyrų istorijos pradžia siejama su piligriminėmis kelionėmis. Suvenyrų pirmtakėmis laikomos relikvijos arba kiti tikėjimo ženklai, susiję su religinėmis praktikomis ir kelionėmis į kulto vietas. Tarp žymiausiųjų Vilniuje šiandien yra Aušros Vartų koplyčia ir Švč. Mergelės Marijos paveikslas. Mieste yra ir daugiau piligrimystės vietų, kaip antai Šv. Dvasios cerkvėje saugomi trijų stačiatikių kankinių kūnai ir prieš dabartinį Konarskio gėlių turgelį stovinti Šv. Jackaus koplyčia.

Puikus atminimui skirtų tikėjimo ženklų pavyzdys yra medalikėliai. Tai iš skirtingų metalų pagaminti pakabukai su Jėzaus, Mergelės Marijos ir šventųjų atvaizdais. Vieni seniausių išlikusių vilnietišku medalikėlių siekia XVIII a. vidurį. Tai Romoje gaminti medalikėliai, skirti Vilniaus Šv. Mykolo bažnyčios Dievo Motinos paveiklo, dažnai vadinamo „Sapiegų Madona“, karūnavimui 1750 metais.

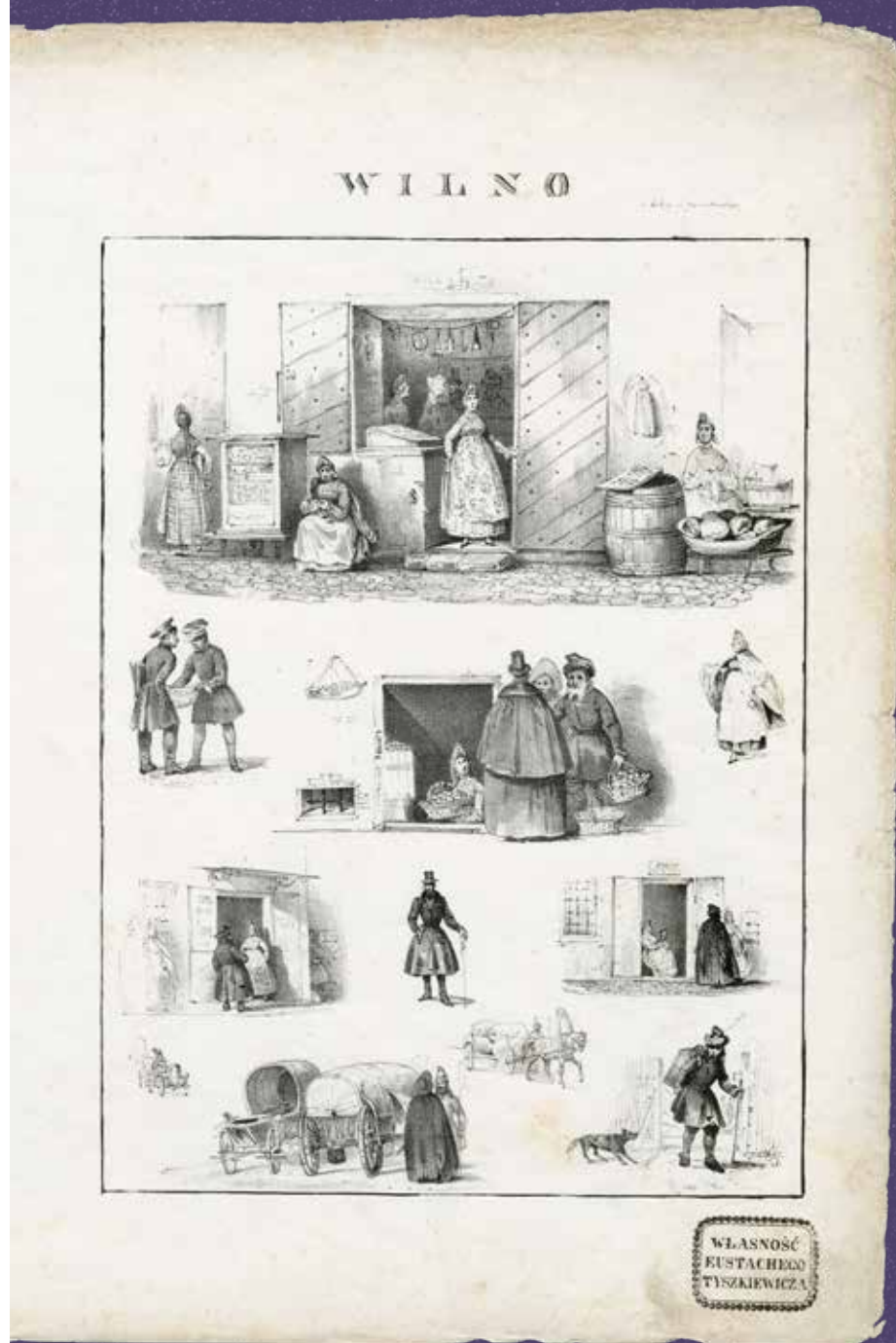
LITOGRAFIJOS

Kazimiras Bachmatovičius, gimęs dab. Baltarusijos teritorijoje, dalį gyvenimo praleido Vilniuje. Čia jis studijavo ir mokė piešti. Albumo *Vilniaus prisiminimas (Przypomnienie Wilna)* publikavimo metais dailininkas Vilniuje jau nebegyveno, tad žodis *prisiminimas* pasirinktas ne veltui. Dvylikoje litografijų vaizduojami ne tik Vilniaus vaizdai, bet ir vilniečiai.

Tikra vilnietiška sensacija tapo kiek vėliau, 1845–1875 m., leistas Jano Kazimierzo Wilczyńskiego *Vilniaus albumas (Album Wileńskie)*. Jame publikuotose litografijose įamžinti Vilniaus vaizdai plačiai tiražuojami iki šių dienų.

2
Litografijos iš albumo *Vilniaus prisiminimas (Przypomnienie Wilna)*, dail. Kazimiras Bachmatovičius, 1837. VUB, BachK IC-1

MUZIKINIAI VILNIAUS SUVENYRAI

Terminas „suvėnyras“ kilęs iš prancūziško žodžio *souvenir*, reiškiančio prisiminimą. XIX a. buvo sukurta nemažai muzikos kūrinų, skirtų kurios nors vietos atminimui. Valsas Varšuvai, krakoviako improvizacijos Krokuvai, mazurka Maskvai ar Liublinui... Svajonių ir atsiminimų objektu buvo tapę ir Vilnius. Čia kurį laiką gyvenęs lenkų kompozitorius Michalas Jelskis sukūrė ir kolegai Stanisławui Moniuszko dedikavo mazurką violončelei ir pianinui „Souvenir de Vilna“. Mazurką tokiu pat pavadinimu sukūrė ir danų kompozitorius Christianas Kellermannas, ir žymus lenkų muzikos kūrėjas Henrykas Wieniawskis. Valsą tokiu pat pavadinimu parašė prancūzas Georges'as Bachmannas, o Adolfas Sonnenfeldas – polką⁴. Muzikinių Vilniaus suvenyrų būta ir daugiau.

À MONSIEUR STANISLAS MONIUSZKO
Célebre auteur de plusieurs operas nationales polonais

Souvenir de Vilna

MAZURKA DE CONCERT
pour
Violon avec accomp: de Piano

compose par

MICHEL JELSKI

à VARSOVIE

Op. 12.

Lith. de J.V.Fleck N°634^b

3 Mazurka „Souvenir de Vilna“, aut. Michał Jelski (Michel Jelski), XIX a. antra pusė. International Music Score Library Project (IMSLP) / Petrucci Music Library

NAUJASIS MIESTO HERBAS

Ankstyviausiu Vilniaus simboliu tapo miesto herbas, kuriame vaizduojamas Kūdrikėlį Jėzų nešantis keliautojų globėjas šv. Kristoforas. XIV a. pradėtas naudoti Vilniaus herbas greičiausiai simbolizuoja krikščionybės sklaidą mieste ir visoje valstybėje. Prijungimo prie Rusijos imperijos laikotarpiu, XIX a. viduryje, šv. Kristoforo atvaizdas neteko miesto herbo statuso, pradėtas naudoti buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės simbolis Vytis. Naujasis herbas imtas vaizduoti ir miesto suvenyruose.

XIX a. antroje pusėje–XX a. pradžioje veikiausiai Vokietijoje buvo pagaminta porceliano dirbinių, kuriuos puošė naujasis miesto ženklas ir užrašas *Wilna*. Tarp tos pačios serijos gaminių – dėžutės, puodeliai su lėkštutėmis ir porcelianiniai dekoratyviniai kiaušiniai.

SUSISIEKIMAS IR NAUJOS TECHNOLOGIJOS

XIX a. Europą apraizgė geležinkeliai, o vandenynus skrosti ėmė garlaiviai. 1862 m. tarp Varšuvos ir Sankt Peterburgo kursuoti pradėjęs traukinys stodavo ir Vilniuje. Naujos transporto priemonės leido daug greičiau pasiekti bičiulius kituose miestuose ir šalyse. Tam nereikėdavo leisti į kelionę, užtekdavo parašyti laišką. 1869 m. Austrijos-Vengrijos imperijoje pasirodė pirmieji oficialūs atvirlaiškiai. Tai buvo paprastos kortelės, skirtos susirašinėjimui palengvinti: parašai žinutę ir siunti – jokio voko, taigi ir kaina mažesnė.

4. Atvirukas, išleido „Spaudos kontrahentas“ (Изд. Т-ства „К. П.“), Maskva, XX a. 1–2 deš. LNM, GRD 113482/2104

5. Porcelianinė dėžutė, aut. nežinomas, XIX a. antra pusė–XX a. pr. VM, Felix Ackermann dovana, GEK-522

Paroda
VILKAS, BOKŠTAS IR BAŽNYČIA. VILNIAUS SUVENYRAI

2023 01 27–2023 07 02
Vilniaus muziejus, Vokiečių g. 6
www.vilniausmuziejus.lt

Kuratoriai: Rūta Miškinytė, Rasa Dargužaitė, Julijus Balčikonis

Architektas: Vytautas Gečas

Grafinis dizainas: Jonė Miškinytė

Vaikų dalykai: Živilė Miežytė (konceptija ir tekstai),
Kornelija Žalpytė (ilustracijos)

Pilis: Antanas Dubra (dizainas), Lukas Pelegrimas (gamyba)

Vertėjai: E-vertimai

Redaktoriai: Dangė Vitkienė (LT), Joseph Everatt (EN)

Technikai: Gediminas Akstinas, Stanislovas Lučunas,
Vadim Šamkov

Partneriai: Lietuvos nacionalinis dailės muziejus,
Lietuvos nacionalinis muziejus

Rėmėjai: Lietuvos kultūros taryba, Vilnius 700, Vilniaus miesto
savivaldybė, Lietuvos kino centras, Lenkijos institutas Vilniuje,
Baltisches Haus

Sudarė Rūta Miškinytė

VILKAS, BOKŠTAS IR BAŽNYČIA. VILNIAUS SUVENYRAI

PARENGĖ

Vilniaus muziejus

IŠLEIDO

Leidykla LAPAS

Nuo 2014 m.

Nereikia praeiti net pro kičiškiausią suvenyrų stendą, nes čia pristatomi niekučiai yra puiki miesto legendų, kultūrinių ir istorinių akcentų, esamo ar norimo susikurti įvaizdžio iliustracija. Juos – Vilniaus suvenyrus, kartais nepastebimai nugulančius mūsų stalčių tamsoje, bet dėl to nenustojančius pasakoti įdomiausių miesto istorijų – pristato ši, jau antroji leidyklos LAPAS drauge su Vilniaus muziejumi išleista knyga, kuri ir pati turi ambiciją tapti savotišku suvenyru. Galiausiai, Vilniaus 700-asis gimtadienis atrodė puiki proga klausti: apie kokį Vilnių kalbėjo suvenyrai prieš šimtą metų ir kokią šalies sostinę Pilies gatvės prekystalių asortimentas liudys dar po šimto? Ar vilkui, bokštui ir bažnyčiai iššūkį gali mesti Valdovų rūmai, troleibusai ir gaveliški balandžiai?

– M. G.

Suvenyrai – kasdienybėje beveik nepastebimi, dulkių sluoksnių renkantis daikteliai – yra patikimi savo laiko liudytojai. Ši knyga – pirmoji, kviečianti atidžiau pažvelgti į Vilniaus suvenyrus, kurie gali papasakoti apie skirtingas miesto bendruomenes, XX a. pirmos pusės įtampas nepasidalijant Vilniaus, miestą svetimšalių akimis, jo kolonizaciją ir sovietizaciją. Kartu čia pasakojama ir dizaino bei vilnietiškosios kasdienybės istorija nuo XVIII a. vidurio iki mūsų laikų.

Knygoje *Vilkas, bokštas ir bažnyčia. Vilniaus suvenyrai* pristatoma pusantro šimto suvenyrų, o juos lydi linksmos, liūdnos ar kurioziškos istorijos. Geriau suprasti, kaip suvenyrai gimsta ir vis nugula mūsų namų lentynose, padės dailės istorikų straipsniai bei... vienas detektyvinis apsakymas.

Rūtos Miškinytės sudarytoje knygoje Vilniaus suvenyrų istorija siejama su jų gamybą ir vartojimą sąlygojusiomis politinėmis, kultūrinėmis ir ekonominėmis aplinkybėmis. Regimai paprastą pasakojimą apie garsiausias miesto vietas, jų vaizdinius, atvaizdus ir legendas šie kontekstai išplečia, pagilina, pripildo naujų ir netikėtų prasmių.

– menotyrininkė prof. dr. GIEDRĖ JANKEVIČIŪTĖ

Kaip dizaino tyrėja, autentiškus daiktus ir artefaktus labai vertinu, tačiau šiandienos kontekste, kai mums visiems reikia galvoti apie trapią Žemės ateitį, tvariausiais suvenyrais tampa pasakojimai. Šioje knygoje, kaip ir parodoje, žavi jų gausa ir įvairovė: nuo naujai atrastų istorinių objektų aprašymų, nuorodų į netikėtas kontekstines sąsajas iki įtraukiančios detektyvinės istorijos!

– dizaino istorikė dr. KAROLINA JAKAITĖ

| VILNIAUS |
| MUZIEJUS |

| LAPAS |

ISBN 978-609-81-98-713

